

**Ольга
Ляшко**

**Зберігач фондів
Національного
заповідника «Глухів»**

Виставковий сезон Національного заповідника «Глухів» – 2018 р. продовжила незвичайна виставка «Дерево життя» ніжинської майстрині-художниці, члена Національної спілки художників України, викладача-методиста дитячої школи мистецтв при Ніжинському училищі культури і мистецтв ім. Марії Заньковецької, відмінника освіти України, автора кількох навчально-методичних книг Юлії Петренко. 20 робіт із солоного тіста, представлених в експозиції виставки, є зразками унікального «об'ємного живопису» – «українського 3D», адже виготовлені вони за власною авторською технікою «ліплення об'ємних картин-барельєфів із біомаси».

Солоне тісто – матеріал досить крихкий, який при правильному замісі стає ніжним, м'яким та пластичним, не тріскається і зберігається тривалий час.

Фрагмент картини «Весілля»

«Українське 3D»

Успіх майстра, який працює над «об'ємним живописом», багато в чому залежить від застосування в ньому формули співвідношення води, солі і борошна.

Історія виготовлення виробів з тіста сягає у сиву давнину. Для стародавніх єгиптян фігурки, виготовлені з цього матеріалу, ставали важливими атрибутами поклоніння богам. У Скандинавії та Германії було прийнято випікати фігурки у вигляді підков та кілець, які розміщували на дверях під час зустрічі новорічних свят. У Греції та Іспанії хлібні вінки з солоного тіста стали символами багатого урожаю. В Україні фігурки з тіста, найчастіше у вигляді стилізованої птиці (голубки, жайворонки), мали обрядове значення. Вони були оберегами під час різних дійств та церемоній. Молоді люди збиралися гуртом, закликали весну, співали пісні, дарували одне одному випечені вироби з побажанням здоров'я, благополуччя, багатства і удачі. Такий подарунок був знаком поваги та любові. З солоного тіста багато сотень років робилися й просто іграшки для дітей.

Сьогодні ліплені вироби з тіста втратили містичне значення і сакральний сенс, але «об'ємний живопис» став серйозним напрямком сучасного мистецтва. Велику популярність набувають картини, у яких об'єм досягається за допомогою ліплення, а кольорова гама – за допомогою розпису біомаси. Приміщення, де вони

Юлія Петренко зі своїми роботами

експонуються, наповнюються душевним теплом і затишком. В цьому можна переконатися, переступивши поріг конференц-зали Заповідника. Роботи Юлії Петренко створюють в ньому особливий настрій. Тут є авторські картини із серії «Шевченківські мотиви» за творами Великого Кобзаря («Сліпа», «Тополя», «Наймичка», «Гайдамаки» та ін.), серія картин «Гоголівські мотиви» за творами М.В. Гоголя («Вій», «Вечори на хуторі поблизу Диканьки», «Страшна помста», «Травнева ніч»). Картина «Легенди Трипілья» з дивовижним магічним орнаментом зачарує своєю таємничістю, картина «Різдво» нагадує про день, коли в невеликому містечку Віфлеємі сталася небувала подія – народився на світ Син Божий Ісус Христос, а картини на тему національної культури і побуту населення перенесуть у стародавнє українське село з традиційними обрядами: сватанням, вінчанням, весіллям.

Маємо честь запросити всіх бажаючих відвідати виставку «Дерево життя» для збагачення свого внутрішнього світу та отримання естетичного задоволення від картин Юлії Петренко.

Пам'ятаємо: 75 років тому вихованець Глухівської чоловічої гімназії Федір Ернст був розстріляний як «німецький шпигун»

**Людмила
АРТЕМОВА**

**Науковий співробітник
Національного
заповідника «Глухів»**

Федір Людвігович (Львович) Ернст (9 листопада 1891 р., Київ – 28 жовтня 1942 р., Уфа) – український історик, мистецтвознавець, діяч у галузі охорони пам'яток історії та культури України, один з видатних вихованців Глухівської чоловічої гімназії.

Брати Федір та Микола Ернсти народилися у Києві, у родині німецького колоніста, співробітника страхового товариства Людвіга Ернста, який також володів невеликою фабрикою з виробництва мотузок у Глухові. Після смерті батька, у 1900 році, родина переїхала до Глухова. У давній гетьманській столиці брати навчалися у чоловічий гімназії.

Федір Людвігович (Львович) Ернст закінчив Глухівську гімназію у 1909 році зі срібною медаллю. Саме у Глухові відбулося становлення світогляду та особистості майбутнього вченого, проявився його інтерес до дослідження української архітектури та мистецтва. На початку XX ст. рівень знань вихованців Глухівської чоловічої гімназії був таким високим, що дозволив братам Ернстам продовжити своє навчання у Берлінському університеті на історичному відділенні філософського факультету.

Федора Людвіговича справедливо називають одним із засновників українського мистецтвознавства. Він започаткував дослідження архітектури мазепинської доби XVII–XVIII ст., одним із перших назвавши цей стиль

«українським бароко». Вчений зробив прозорливе припущення, що кам'яні споруди князівського Києва були зруйновані не стільки завойовниками, скільки самими киянами: їх вони розбирали для відновлення тих будівель, які найкраще збереглися після татарських руйнувань XIII–XVI ст. Ф. Ернст першим провів паралель між розвитком мистецтва й політичною ситуацією в Україні, показав значення меценатства у культурній спадщині.

Ім'я Федора Ернста стоїть у когорті найкращих істориків малярства та мистецтвознавства України 1920-х років. Йому належить думка не обмежувати національне малярство лише постатями митців українського етнічного походження. Він вважав українським усе, що було створене на українській землі, безвідносно до етнічного походження художників. Автор чи не перших мистецтвознавчих розвідок про Георгія Нарбута, Тараса Шевченка, Олександра Мурашка, Ернст і на теперішній час може називатися одним з найкращих дослідників Києва.

Постать Ф. Ернста і трагічна, і світла водночас. Своє життя він поклав на вівтар служіння справі збереження пам'яток архітектури і мистецтва. Символічно, що його перша книга, видана у 1918 р., мала назву «Художественные сокровища Киева, пострадавшие в 1918 г.». Тоді ще він співпрацював з Київським товариством охорони пам'яток старовини і мистецтва, заснованим 1910 року. Ернст обійшов усі споруди, що зазнали гарматних обстрілів, склав акти руйнувань та здійснив їх фотозйомку.

У 1920–1930-ті роки нерівний бій з владою навколо пам'яток і призвів до арешту мистецтвознавця. Але своїм принципам Ф. Ернст не зрадив, знаходячись на сторожі національних історико-культурних надбань. Він волів зберегти для нащадків увесь культурний спадок минулого, влада ж ставила завдання «до основанья» зруйнувати старий «віджилий» світ. А такі, як Ф. Ернст, стояли на заваді культивування масової національної амнезії.

На початку 30-х років XX ст. в Україні почалися чистки кадрів Наркомату освіти, що призвели до тотального погрому всього культурного життя в УРСР. Всі головні музеї

Федір Ернст

України були оголошені «осередком розташування націоналістичних сил». У 1933 р. Ернста вперше заарештували, пред'явивши звинувачення у «контрреволюційній діяльності і створенні ворожого осередку».

23 жовтня 1933 р. агенти ГПУ у Києві заарештували Ф. Ернста вдруге і під конвоем доправили до тодішньої столиці – м. Харкова. Там слідчі швидко сфабрикували справу Української військової організації та контрреволюційної організації музейних працівників. Ернстові «пришили» ще й участь у німецькому націоналістичному контрреволюційному підпіллі. 29 травня 1934 р. судова трійка при колегії ГПУ УРСР присудила йому 3 роки таборів. 16 липня 1941 р. Ернста було заарештовано утретє у м. Уфі і звинувачено як «німецького шпигуна».

Донедавна вважався, що Ф. Ернст був розстріляний у 1949 р. За останніми результатами вивчення його кримінальної справи академіком Юрієм Шемшученком доведено, що історика мистецтвознавства після арешту засудили до вищої міри покарання у 1942 р. Реабілітований посмертно.

Громадськість м. Глухова не мала права оминати 100-літній ювілей від дня народження людини честі, зберігача української національної культурної спадщини Федора Ернста. 25 жовтня 1991 р. на історичній будівлі колишньої Глухівської чоловічої гімназії (нині – центральний корпус Глухівського національного педагогічного університету ім. Олександра Довженка) була встановлена меморіальна дошка на честь її видатного випускника.

**Меморіальна дошка Федору Ернсту на
центральному корпусі ГНПУ ім. О. Довженка**

Вера
НАЗАРОВАГенеалог
г. Москва

Тропинками глуховских кладбищ

Продолжение.

Начало в № 1(61), 3(63) – 6(66)
2014 г., № 3(69) – № 6(72) 2015 г.,
№ 1(73), № 3(75) – № 4(88) 2018 г.

РУСАКОВ

Рассказывая о старинных захоронениях Глухова, нельзя не сказать о древнем еврейском кладбище города. Когда-то оно было усеяно резными надгробными стелами, почитавшимися как священные реликвии и являвшимися бесценными творениями камнерезов. Кладбище пережило все перипетии XX века, десятилетия атеизма и нетерпимости к религиозным чувствам людей. В результате в местах, где некогда рядами теснились покрытые резными изображениями и письменами надмогильные стелы, где неотступно витал дух далеких предков, ныне встречаются нас пустоши без всяких следов бывших захоронений или с одиноко торчащими остатками обломанных и растасканных плит. Между тем на Глуховском еврейском кладбище еще остались участки, свидетельствующие о былом процветании еврейской общины города Глухова.

На одном из таких участков, в глубине кладбища, среди традиционных памятников из мягкого камня, покрытых резными символическими барельефами и надписями, возвышается одно из самых массивных надгробий еврейского кладбища – гранитный монумент в виде Древа Плача (дерево с отрубленными ветвями) на могиле Абрама Исааковича Русакова, скончавшегося 21 апреля 1901 года. Нехарактерное для этого времени и старого кладбища в «черте оседлости» надгробие было установлено отошедшими от традиционного уклада национальной жизни детьми Абрама Исааковича. Надгробная надпись на лицевой стороне памятника выполнена по-русски и дублируется на обратной стороне монумента традиционным текстом на иврите. В верхней части памятника видны следы от некогда прикрепленного портрета усопшего, что считалось неэтичным и не допускалось на старых еврейских кладбищах. Возможно, портрет был прикреплен значительно позже установки самого монумента, так как подобный прецедент впервые возник на отличавшемся своей парадностью и более свободными нравами столичном еврейском кладбище лишь только в 1903 году.

Абрам-Мордух Исаакович Русаков родился в 1836 году, еще в малолетстве был забран в солдаты, отслужив «Великому

Монарху» 15 лет на действительной военной службе, получил возможность приписаться к Глуховскому мещанскому обществу. Он не принадлежал к числу наиболее богатых и известных людей Глухова, но одним из первых в городе осознал преимущества получения образования для еврейской молодежи. Всю свою жизнь Русаков посвящал на то, чтобы на свои скудные средства дать детям такое образование, чтобы они могли заработать честный кусок хлеба и принести посильную пользу обществу. Все его дети еще в XIX веке не только окончили гимназии, но и получили высшее образование. Дочери Абрама Исааковича, Анна, Бася и Ита, стали докторами и имели врачебные практики в разных городах Российской империи, а сыновья Исаак и Файвиш, хоть и окончили медицинский и юридический университетские факультеты, но свое призвание нашли на одном поприще, дорога к которому была протоптана их отцом. В 1890-х годах Абрам Исаакович стал агентом Санкт-Петербургской компании «Надежда» в Глухове. Это было транспортно-страховое общество с огромной сетью агентов и контор, которое занималось морскими, речными, сухопутными перевозками, страхованием этих грузов и портовых кладей, а также страхованием различного имущества от огня. Со временем почти все сыновья Абрама Исааковича перешли на службу в различные подразделения компании «Надежда»: Янкель Абрамович представлял это страховое общество в Глухове до самой революции, а его братья служили в центральной конторе компании в Санкт-Петербурге. Благодаря семейству Русаковых за первое десятилетие XX века на службу в Петербургскую контору компании «Надежда» поступило изрядное количество родственников и знакомых, которым это позволило уехать из Глухова и тем самым выбраться за пределы черты еврейской оседлости. В Петербургской конторе компании служил и средний сын Абрама Исааковича Русакова, Исаак, – отец будущего живописца, графика, члена Ленинградского Союза художников, представителя ленинградской школы пейзажной живописи Александра Исааковича Русакова. Самый старший сын Абрама Исааковича Русакова, Нохим, имел

Монумент в виде Древа Плача
на могиле Абрама Исааковича Русакова

в Глухове маленький мыловаренный завод.

Последние годы жизни Абрам Исаакович жил с сыном и внуками на Киево-Московской улице в доме Карпеки. Позаботившись о будущем всех детей, единственной тревогой больного старика была младшая дочь, окончившая гимназию с золотой медалью, Бася, которую из-за процентной нормы второй год не принимали в женский медицинский институт. «Со слезами умоляю Вас, осыпайте меня и не оставьте своим милостивейшим распоряжением о том, чтобы последняя дочь моя была принята в этом году, чем осыпайте меня старика спокойно окончить недолгое свое существование на земле», – писал летом 1900 года Абрам Исаакович Русаков. До конца жизни действительно оставалось совсем недолго...

Р. С. В благодарность состоявшиеся и успешные дети поставили на могиле отца достойный памятник, хоть и не совсем выполненный в еврейских традициях. Он до сих пор возвышается над могилами Глуховского еврейского кладбища как новый, словно над ним не властны века! А могилы самих детей в большинстве своем представляют жалкое зрелище...

Продолжение в следующем номере

Глухівська каплиця Павла Скоропадського

**Олександр
МІРОШНИЧЕНКО**

**Науковий співробітник
Національного
заповідника «Глухів»**

Дуже часто хибні, навмисно викривлені або просто сховані факти змінюють всю історичну картину. Непідтверджені документально краєзнавчі оповіді передруковуються із книги до книги, потрапляють до Інтернету та на телебачення, засмічуючи інформаційний простір. Нашою статтею ми розвінчуємо черговий глухівський міф, який вже друге десятиліття блукає з одного видання до іншого. Мова йде про втрачену барокову каплицю при Анастасіївському храмі, яка окремими знавцями історичної спадщини Глухова була віднесена до благочинних справ Ніколи Терещенка. В цьогорічному збірнику наукових праць «Сіверщина в історії України» директор Науково-дослідного інституту історії архітектури та містобудування (м. Київ) Сергій Борисович Юрченко спростував цю вигадку. На основі архівних джерел він довів, що фундатором будівництва каплиці біля Анастасіївської церкви був майбутній гетьман України Павло Скоропадський. На жаль, використані документи не називають прізвища архітектора, як і не дають повної картини будівництва каплиці. Все стає на свої місця при знайомстві з книгою Георгія Папакіна «Павло Скоропадський: патріот, державотворець, людина». В основу своїх досліджень він поклав документи фамільного фонду Скоропадських Центрального державного історичного архіву України (м. Київ) та листування гетьмана з політичними і культурними діячами України, що зберігається у Центральному державному архіві вищих органів влади. Подаємо уривок з цієї книги.

«Коштом гетьманської родини, передусім вдови Івана – Анастасією були засновані й тривалий час утри-

мувалися богадільня, лікарня для вбогих та дерев'яна Анастасіївська церква, що благополучно простояла до середини XIX ст. Проте пізніше, з перетворенням Глухова на центр «цукрової держави» Терещенків, вони задля власного уславлення на місці старої церкви збудували за проектом петербурзького архітектора А. Гуна помпезний Анастасіївський собор. На відміну від Терещенків, Павло Скоропадський вирішив урятувати каплицю з комплексу Анастасіївської церкви, де дивом зберігся справжній вівтар початку XVIII ст., використавши ці історичні рештки для будівництва «своєрідного духовного пам'ятника у к р а ї н с ь к і й старшині», у тому числі й представникам роду Скоропадських. Очевидно, на цей вчинок його наштовхнуло обурення значної частини чернігівського суспільства, зокрема нащадків історичних родів, нахабством Терещенків. Певну роль тут зіграв і П.Я. Дорошенко, відомий чернігівський громадський діяч, знавець української старовини й одиумець майбутнього гетьмана. 1908 р., коли цей грандіозний проект уже наближався до завершення, він писав П.П. Скоропадському: «Я довго розмірковував про вашу думку, щоб каплиця була пам'ятником минулого, тобто нашої Гетьманщини, яка звичайно мала значні культурні перед країною здобутки. Та це ж ідіотська глупота дивитися так, що старшина малоросійська були лише кровопивці народні. Така думка нагадує соціал-

Каплиця, збудована П. Скоропадським. 1941 р.

демократичний виступ у думі, а не наукову чи хоча б і взагалі серйозну спокійну точку зору на історію Малоросії.

Таким чином, це буде історичний пам'ятник, і це має бути твердо і серйозно, але без зайвого галасу і честолюбства, представлено на дошці, що буде при вході до каплиці. До речі: у написі велику роль має відігравати релігійний бік, просвітницько-духовний та навіть церковний, адже релігія та й церква у Малоросії завжди, і за часів Гетьманщини, грали таку велику роль».

Павло Скоропадський дуже серйозно підійшов до справи, замовивши попередні ескізи майбутньої каплиці видатному митцю і водночас знавцю української старовинної архітектури О. Сластіону, а поради щодо художнього боку справи Павло Петрович

просив у відомого петербурзького архітектора Л.М. Бенуа, який зробив ще один проект будови.

Ідея Глухівської каплиці була позитивно сприйнята також В. Новицьким та В. Горленком, видатними знавцями української минувшини, нащадками козацької старшини. Зокрема, останній писав: «Мені більше за все подобається і здається характерним проект Сластіона». Проект Бенуа, на його думку, хоча й виконано дуже досвідченим архітектором, але зовсім банальний, «не має жодної риси, що пов'язує його з епохою та особами, пам'ять яких ви бажаєте продовжити». Коротко ж висловлений самим Скоропадським план перебудови був таким: «... зламати все, що було пізніше її заснування побудовано, і залишити лише те, що було первісне зроблено...». Фактично йшлося про консервацію старого вівтаря початку XVIII ст., розбирання всього добудованого впродовж XIX ст., особливо ж терещенківської «модернізації», і відбудову нової каплиці у суворій відповідності зі стилем XVII ст. Залучений до справи молодий київський архітектор М. Гарденій уже 1902 р. склав угоду й проект такого будівництва. У ньому йшлося про будівництво восьми нових фронтонів, великої бані з барабаном та двох малих, нового даху над капличкою та прибудовами, великі роботи з оздоблення: застосування внутрішнього ліплення, розпису, а також золочення куполів, риштування та навіть слюдяні вікна – як у XVII ст. При розробленні креслень М. Гарденій широко користувався історичними свідченнями, зокрема вивчав матеріали монастирських бібліотек (Києво-Печерської Лаври та ін.). На цьому особливо наголошував і Скоропадський, який писав архітектору: «склепіння може буде і гарним, якщо його поділити, але передусім прагну дотримуватися старовини і мати склепіння саме таке, як будували в XVII ст.». З тих само причин він забравував і малюнок фронтонів: «надто велика симетричність, сухість і складність малюнка, крім того, він дуже подібний до нового стилю». Великі суперечки викликала пропозиція М. Гарденія пофарбувати каплицю у жовтий колір та визолотити деякі деталі на фронтоні: «усе має бути вибілено звичайним вапном», тобто відтворювати стиль XVII ст., суворі доби Богдана Хмельницького. На жаль, роботи у Глухові просувалися не так швидко, як хотілося б майбутньому гетьману. 1903 р. М. Гарденій лише завершив ескіз та робочі креслення і розпочав

будівництво, але це викликало певне незадоволення як з боку замовника (щодо дотримання первісного задуму), так і чернігівського суспільства, особливо серед прибічників Терещенків. Павла Скоропадського почали звинувачувати в руйнації історичної будови, але він твердо стояв на своєму. Наприкінці 1909 р. будівництво вже наближалось до завершення, принаймні П. Дорошенко, який у листопаді того року відвідав Глухів, сповіщав про це П. Скоропадського, висловлюючи свій захват від побаченого. А тому поставили вже питання необхідного облаштування церкви образами та іншими святими предметами. Оскільки Олександра Петрівна (дружина гетьмана) гарно малювала, мала хист, серед іншого, і до церковного живопису (створила образ св. Марії Єгипетської для церкви у Тростянці), Павло Петрович в одному з листів запитував у неї з приводу глухівських ікон: «Чи будеш ти їх малювати, чи замовити?». Але дружина, очевидно, відмовилася від такої великої та відповідальної праці, що потребувала значних зусиль професійного митця, а крім того, – священного натхнення.

Усе внутрішнє оздоблення каплиці мало бути витримано, згідно з задумом фундатора, в історичному стилі, і по-можливості пов'язане з родом Скоропадських, передусім – з гетьманом Іваном. П. Дорошенко задля віднайдіння історичних реліквій старого гетьмана обстежив старожитності Чернігівщини. У 1907 р. він писав Павлу Петровичу про парадний обрус з гербами гетьмана та гарним орнаментом, знайдений в одній із чернігівських церков. На його думку, цей орнамент міг бути чудовим мотивом внутрішнього розпису каплиці. Зразки церковного

Перспектива вул. Спаської. Праворуч – каплиця П. Скоропадського. Фото 1951 р.

начиння XVIII ст., зокрема срібне панікадило, були відшукані Дорошенком і Скоропадським у Троїцькому Чернігівському монастирі. Старовинну люстру знайшов у Києво-Печерському монастирі відомий художник М. Прахов. Документи з лаврського архіву засвідчили, що 1734 р. її привезли до Києва з Глухова. Прахов з'ясував також, що старовинний різьблений лаврський іконостас, який 1909 р. за вказівкою настоятеля монастиря демонтували і ледь не порубали на дрова, був свого часу виготовлений коштом гетьмана Івана Скоропадського і являє собою унікальний витвір тогочасного українського мистецтва. Павло Петрович, не претендуючи на володіння цим музейним предметом, доклав усіх зусиль задля врятування вагомого свідчення турботи свого предка про найголовніші українські собори. У міру сил та можливостей майбутній гетьман намагався наслідувати родинний приклад, про що яскраво свідчать його опікування Гамаліївським монастирем, допомога чернігівським храмам, будівництво каплиці у Глухові».

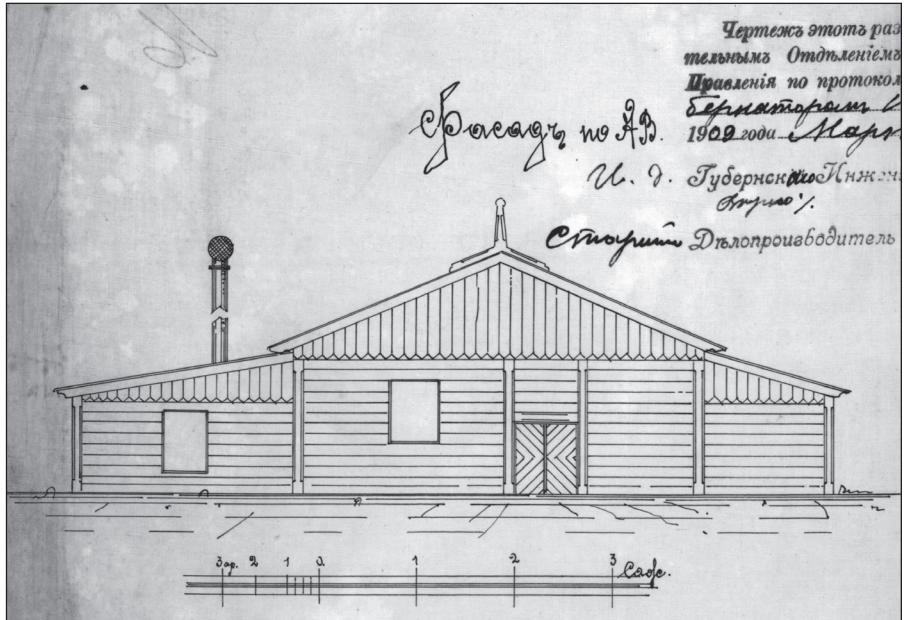
Будівництво лісопильного та цегляного заводів Хрестовоздвиженського трудового братства

**Надія
МІРОШНИЧЕНКО**
Учений секретар
Національного
заповідника «Глухів»

Православне Хрестовоздвиженське трудове братство, засноване у 1895 р. богословом, філософом, педагогом М.М. Неплюєвим, у свій час славалося значними досягненнями в соціально-економічній сфері. Братство використовувало новітні досягнення економіки, які забезпечували високу ефективність господарства.

На початку ХХ ст. община стрімко розвивалася, зростала чисельність членів Братства, що вимагало розширення житлових приміщень і, відповідно, збільшення обсягів виробництва будівельних матеріалів. Економічно вигідніше було виготовляти власні будівельні матеріали, ніж їх закуповувати. Так Дума Братства на одному із своїх засідань ухвалила рішення щодо заснування лісопильного та цегляного заводів. Про історію їх будівництва можна дізнатися з документів, нещодавно знайдених у Державному архіві Чернігівської області. Подаємо їх мовою оригіналу.

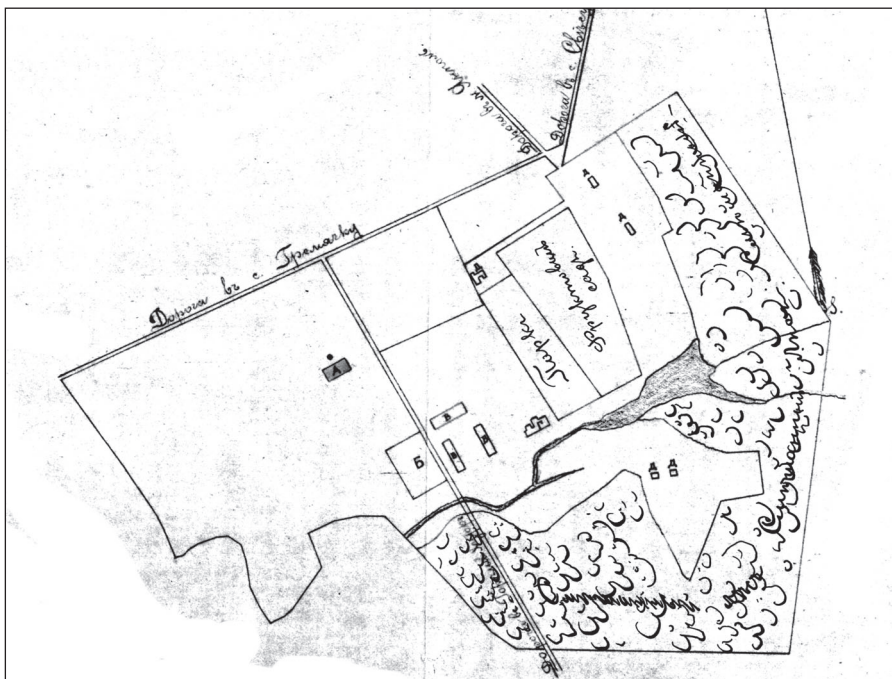
Кресленик фасаду лісопильного заводу
Хрестовоздвиженського трудового братства (ДАЧО, ф. 127, оп. 10, спр. 1948)

«Дело Губернского Правления по прошению конторы Воздвиженского имения Трудового братства о разрешении построить лесопильный станок в Прудищенской лесной даче. Настоящим имеем честь довести до сведения Губернского Правления, что нами предложено установить в Прудищенской лесной даче,

принадлежащей Трудовому братству и расположенной в 3 верстах от м. Ямполь Глуховского уезда, лесопильный станок при передвижном локомотиве. Сооружение будет под деревянной крышей на столбах. Локомотив и станок будет временами передвигаться в зависимости от расположения делянок леса, предназначенных к рубке. Председатель правления И. Цвелодуб.

В дополнение к (28.11.1908) имеем честь известить, что нами устанавливается два передвижных станка.

Рапорт в Черниговское Губернское Правление. Во исполнение предписания от 27 декабря 1908 г. доношу, что со стороны полиции не встречается препятствий к устройству лесопильного завода в Прудищенской лесной даче, принадлежащей Трудовому братству. При этом докладываю, что чертежи завода представлены братством в Губернское Правление 5 февраля 1909 г.» (ДАЧО, ф. 127, оп. 10, спр. 1948).

Фрагмент генерального плану місцевості цегляного заводу
Хрестовоздвиженського трудового братства (ДАЧО, ф. 127, оп. 10, спр. 2180)

«Дело Черниговского Губернского Правления по прошению конторы Воздвиженского имения Трудового Братства о разрешении устройства кирпичного завода на х. Воздвиженском Глуховского уезда. Прилагая при сем в двух экземплярах чертеж предполагаемого к постройке у нас в х. Воздвиженск, Глуховского уезда, Ямпольской волости, ручного

кирпичного завода с Гофманской печью и кирпичной трубой и два плана местности, честь имеем покорнейше просить Губернское правление утвердить означенные чертежи и разрешить нам постройку кирпичного завода. За председателя правления О. Ключко.

Рапорт. В исполнение предписания, от 7 мая 1911 г., представляя при сем копию чертежа на устройство контороу

Воздвиженского Трудового Братства кирпичного завода в х. Воздвиженском, доношу Губернскому Правлению, что по сведениям с натурою план оказался составленным правильно и препятствий к удовлетворению ходатайства Братства не встречается» (ДАЧО, ф. 127 оп. 10 д. 2180).

Із появою лісопилного та цегляного заводів Трудове братство

забезпечило себе меблями та іншими виробами деревообробки, необхідними будівельними матеріалами. Крім того також вся ця продукція виготовлялась на експорт. Окрім вище зазначених заводів Трудове братство володіло двома гуральнями, цукровим та ливарно-механічним заводами; також функціонували майстерні – ковальсько-слюсарна, теслярська, столярна, шевська.

Дикунські повір'я та забобони наших предків

Ставлення сучасного суспільства до різноманітних прикмет і забобонів здебільшого зневажливе або насмішливе. Кожна освічена людина розуміє, що так звані «погані прикмети» не мають нічого спільного зі здоровим глуздом, але в той же час, забуваючи щось удама, повертається і вважає за необхідне подивитись у дзеркало; не переходить дорогу чорному коту або людині з пустими відрами; стукає по дереву, щоб не спіткало лиха і т. п. Забобони ми успадкували від наших пращурів-язичників, які беззаперечно вірили у вигадані ними ж прикмети та з усією серйозністю їх дотримувалися. Але навіть і через десять століть люди, переважно в селах, з не меншою серйозністю вірили в забобони, про що піде мова нижче.

Основу нашої статті склала праця відомого краєзнавця, етнографа, літературознавця, уродженця містечка Вороніж Глухівського повіту Івана Спиридоновича Абрамова «Черниговские малороссы. Быт и песни населения Глуховского уезда Черниговской губернии (Этнографический очерк)» (1905 р.). Своє дослідження І.С. Абрамов присвятив традиційним сімейним обрядам, звичаям, що побутували, головним чином, у його рідному Воронежі. В заключній частині своєї праці він перераховував «приметы и суеверия», в які вірили та ретельно дотримувалися його земляки. Краєзнавець із сумом констатував: «В описываемой мной среде сохранились не одни только поэтические отголоски старинной полудикой эпохи; сохранилось также немало суеверных пережитков, красноречиво свидетельствующих о поразительном народном невежестве. Перечислим

некоторые приметы, записанные в местечке Воронеж.

В какую сторону воет собака, там будет пожар.

Если кошка перебежит дорогу или перейдет женщина с пустыми ведрами или поп, не будет добра.

Не третьей неделе после «молодика» (новолуния) нельзя ничего предпринимать важного.

По заходу солнца нельзя катать белья, а то скот будет болеть.

Если посмотришь на мертвеца в окно и возьмешься потом рукой за какую-нибудь часть тела, там будет «наростень».

Если хвост корова положит на спину – будет дождь.

Нельзя одевать новую сорочку в понедельник – будет обида.

Нельзя свистеть ни во дворе, ни в доме; где постоянно свистят, там двор разорится.

Нельзя ходить по месту, засеянному огурцами, – огурцы будут горькие.

Нельзя ступать на то место, где валялась лошадь, – лишай будет.

Нельзя прясль в пятницу.

Если кто начнет тебе завидовать, то для отвращения нужно три раза плюнуть в сторону и откусить частицу ногтя. Завидовать нельзя ни человеку, ни скотине.

В поминальные дни нельзя шить, – «дідам очи позашиваєш».

Если корова отелится, то нельзя в тот день никому ничего ни давать в долг, ни продавать, иначе «теля буде блудяще».

Кто сделает поджог, у того в течение шести недель будет на спине черный крест.

Нужно заметить, что далеко не все поверья такого невинного свойства; так, например, существует глубокое вкоренившееся убеждение, что свеча,

сделанная из человеческого сала, имеет чудесное свойство наводит мертвый сон на всех людей. Когда такая свеча зажжена, можно брать все, что угодно: никто не проснется.

Не так давно выездная сессия Нежинского окружного суда рассматривала в г. Глухове характерное дело об убийстве мальчика с суеверными целями в деревне Никитовке Глуховского уезда.

Крестьянин деревни Никитовки Антон Мельник тоже крепко верил в чудодейственную свечу из человеческого сала. Он задумал во что бы то ни стало достать эту свечу.

Задача была не из легких, потому что сало надо было вырезать непременно из живого человека. Ходил в избу к Антону дальний родственник Мельника, здоровый краснощекий Ваня, одиннадцатилетний сын вдовы Евдокии Моргун. «Жирнаго» Ваню и наметили «для свечи» отец и сын Мельники и, чтобы приручить его к себе, дарили ему разные игрушки. На третий день Пасхи мальчики качались на качелях в Антоновой клуне.

В это время сын Антона Мельника Митрофан подкрался к мальчику сзади и ударил его в голову кирпичом.

Ему скрутили поясом руки и ноги, и, как выяснилось впоследствии, стали вырезать из живого мальчика куски жира... Окружной суд приговорил Антона Мельника к каторжным работам на 20 лет, а его сына Митрофана на 12 лет.

Без сомнения, причины преступлений, произведенных суеверием, зависят не только от злой воли отдельных лиц, а также от окружающей тьмы...».

Підготувала до друку
Надія Мірошниченко

Знання мови, як усної, так і писемної, завжди високо цінувалося в усі часи і всіма народами. Через ставлення до своєї мови, до рівня володіння нею дуже легко з'ясувати, наскільки освічена чи ерудована людина, наскільки культурна та працьовита. Згадуючи працьовитість, маємо на думці той факт, що всі люди народжуються без знання мови і лише з часом вони оволодівають нею. Чим вищий рівень володіння, тим більше людина доклала праці.

Вміння грамотно викласти свої думки – одна з найперших вимог нинішнього суспільства до сучасної людини, особливо, якщо вона прагне займати не останні місця в державній чи політичній структурі. Але така вимога ставилася і сторіччя тому, про що говорять невеличкі замітки на сторінках періодичних видань того часу, з однією з яких ми і пропонуємо познайомити нашого читача.

Город Глухов. Инспектором народных училищ разослан в народные училища указ-циркуляр, в котором он между прочим пишет: «По окончании начальной школы, сплошь и рядом дети не умеют написать толково письма. Письма обыкновенно изобилуют «низенькими поклонами от членов семьи», но ничего содержательного написать не умеют. Родители, находясь на театре военных действий, с нетерпением ждут весточки из дома о хозяйстве и других подробностях, но, к сожалению, дети их, окончивши начальную школу, написать об этом не умеют. Прошу г.г. учащихся обратить серьезное внимание на выработку

Мова – одяг думок

Заняття у дореволюційній школі

языка учащихся путем переложения статей, изложений и писем. Многие из учащихся начальных училищ побывали на льготных педагогических курсах и, следовательно, могли ознакомиться с лучшими приемами преподавания, а потому, надеюсь, что учащие приложат особое старание к лучшей постановке дела преподавания».

Кроме того, в том же циркуляре сообщается об учреждении в г. Глухов Общества вспомоществования нуждающимся учащимся начальных училищ г. Глухова. «Так как это общество, – говорится там, – только начинает свою деятельность, то смею думать, что г.г. учащие, в том числе и о.о. законоучители, найдут возможность оказать поддержку этому симпатичному делу, вступив в число членов общества. Действительный

член уплачивает 2 руб. в год, а члены-соребнователи – не менее 50 коп.».

В связи с последним, требуется представить в инспекцию список тех учащихся, родители которых убиты на войне или умерли от ран. О таких детях надлежит сообщить семейное и имущественное положение, об успехах учащегося и в чем он нуждается.

В заключении, г. инспектор просит г.г. заведывающих училищами строго наблюдать за тем, чтобы на каждое отдельное число уроков по Закону Божию было не менее 2-х часов в неделю.

«Черниговская земская неделя»,
№ 47, 19 ноября 1916 года

Підготувала до друку
Яна Чернякова

Газета «Соборний майдан»

Засновник — Національний заповідник «Глухів»
Свідоцтво про реєстрацію № СМ 390 від 06.02.2004 р.
Адреса редакції: м.Глухів Сумської обл., вул.Шевченка, 30, тел. 2-35-57, e-mail: dikz@ukr.net
Номер підготовлено до друку у науково-дослідному відділі заповідника
Верстка Віктора ІСАЄВА
Газета надрукована у АТ «Шосткинська міська друкарня»
м.Шостка, вул. Свободи, 69
Підписано до друку 04.12.2018 р.
Тираж — 500 примірників. Замовлення № 3394.
Редакція газети «Соборний майдан» запрошує до творчого співробітництва науковців, краєзнавців, любителів старовини

Електронна версія на сайті <http://nz-hlukhiv.com.ua/>

Редакційна колегія

Світлана ЖУКОВА
Юрій КОВАЛЕНКО
Ірина МОШИК
Олександр МІРОШНИЧЕНКО
Віктор ІСАЄВ

РОЗПОВСЮДЖУЄТЬСЯ БЕЗКОШТОВНО